

قرآن و علوم طبیعت

انتشارات امیرکبیر
۱۳۶۴

مسئله جایگاه علوم طبیعت (علوم فیزیکی و زیستی) در قرآن همواره مورد بحث فضایی مسلمان بوده و در مورد آن دیدگاه‌های مختلفی ابراز شده و طبیعتاً شبهات گوناگونی پیرامون آن مطرح شده است. به نظر نویسنده، برای شناخت طبیعت، هم باید به تجربه پرداخت و هم از نظریه پردازی بهره برد. چنان‌که در محیط‌های علمی روز انجام می‌شود.

از علم سکولار تا علم دینی

پژوهشگاه علوم
انسانی و مطالعات
فرهنگی
۱۳۷۷

در این اثر مباحثی چون علم سکولار، رابطه علم و دین در دنیای معاصر، نسبت اسلام با علوم طبیعی، وحدت حوزه و دانشگاه و دانشگاه اسلامی مورد بحث قرار می‌گیرد. مولف برداشت‌های نادرست درباره رابطه علم و دین و علم دینی را ناشی از محدود کردن معنای دین و غفلت از محدودیت‌های علم و نیز ناشی از عینیت دادن به همه آن چیزهایی که به نام علم تعلیم داده می‌شود، می‌داند.

علم و دین و معنویت در آستانه...

پژوهشگاه علوم
انسانی و مطالعات
فرهنگی
۱۳۷۹

کتاب علم و دین و معنویت در آستانه قرن بیستم و یکم، به بررسی رابطه علم با دین و معنویت می‌پردازد. مباحث این اثر از جریان‌هایی شروع می‌شود که از رنسانس تا نیمه اول قرن بیستم نقش‌های اساسی در تضعیف دین ایفا کردند. اما برخلاف انتظار علم‌زادگان افراطی، علم نتوانست انتظاراتی را که از آن می‌رفت برآورده کند؛ چه در بعد نظری و چه در بعد عملی.

مبانی نظری یا نتیجه عملی؟

نظری به نظریه مهدی گلشنی درباره جهانی شدن

او هستند چنین کنند، تردیدی نخواهد ماند که وضعیت ما در پژوهش و فرهنگ بهتر از وضعی خواهد بود که اکنون هست. در آن جلسات، اختلاف آرا در موضوع «جهانی شدن» به مثابه بعدالمشرقین بود، اما همه شرکت‌کنندگان، جلسه را علمی و سازنده می‌دیدند و از این‌رو از ابراز نظرات خویش دریغ نمی‌کردند. در موضوع «هویت» به عنوان بخشی از طرح یادشده نیز چنین بود. صاحب‌نظران مختلف و صاحب‌نامی در جلسات حضور داشتند و اگر ریاست جلسه با آقای دکتر گلشنی نبود، شاید آنها حضور پیدا نمی‌کردند و اگر می‌آمدند، سخت است که بگویم نظرات خویش را مشتاقانه و بی‌کم‌وکاست ابراز می‌کردند.

نظم

نظم استاد هفتاد ساله‌ای که نزدیک به دو سال جلسه را ساعت ۶ صبح برگزار کند و حتی یک بار هم تاخیر نکند و پیش از وقت در جایگاه حاضر باشد، مثال زدن است. شغل و مشغله آقای دکتر گلشنی کم نبود؛ ریاست پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، عضویت در شورای عالی انقلاب فرهنگی، مدیریت گروه فلسفه علم دانشگاه صنعتی شریف و استادی فیزیک آن دانشگاه، با این همه، برای طرح پژوهش ملی ایران و جهانی شدن، وقت فراوانی می‌گذاشت و در اثنای جلسه ۳ ساعته بیرون نمی‌رفت، کارتابل اداری را نگاه نمی‌کرد، به تلفن جواب نمی‌داد و تلفن همراه او زنگ نمی‌خورد. او اگر چنین منظم نبود، به یقین نمی‌توانست به سخنان دیگران گوش فرادهد و آنها به طور جدی و اساسی با او وارد گفت‌وگو شوند. در هر جلسه، نسخه ویرایش شده مباحث قبل بر مبنای نظرات اعضا روی میز آماده بود. دفتر ایشان اطلاع‌رسانی و پیگیری خوبی برای برگزاری جلسات داشت. و اگر قرار بود نسخه، قبل از تشکیل جلسه به اعضا برسد، چنین می‌شد و این حکایت از وجود نظمی دقیق در کار استاد دکتر گلشنی داشت. خداوند به توفیق ایشان بیفزاید.

پشتکار

برای من عجیب بود که چطور ایشان در این سن‌وسال خسته نمی‌شدند! چطور ممکن است فردی در راه اجرای پروژه‌ای با مشکلات اداری و مالی فراوانی که معمولاً سر راه اجرای طرح‌های پژوهشی در کشور

ما وجود دارد، این همه پایداری داشته باشد. او بارها زمان تحویل پروژه را به خاطر رساندن کار به اتقان علمی بیشتر، تمدید کرد و تا آنجا که می‌توانست از دیگران در داخل و حتی خارج از کشور نظر می‌خواست و چندین ویراست از کار را ارائه کرد. پشتکار ایشان در موضوع انجام ماموریتی اداری، بلکه ناشی از اعتقاد او به کار و به کارگیری شیوه پژوهشی و علمی در فعالیت‌های فرهنگی بود. سوای درست یا نادرست بودن ایده آقای گلشنی درباره جهانی شدن می‌توان شهادت داد که او برای این موضوع روحیه و روش علمی را ترجیح داد و سر آن با پشتکاری عظیم، «عمر» گذاشت. تکرار می‌کنم که این پشتکار، ناشی از اعتقاد و باور او به کار و انجام رسالت ملی بود، نه ماموریتی اداری و کاری.

صراحت

دکتر گلشنی در ابراز نظر خویش و نیز در رد یا قبول نظر دیگران صراحت داشت. هر کجا چیزی را نمی‌پذیرفت، دلایل مخالفتش را به راحتی و شفاف، بازگو می‌کرد و برعکس هر گاه چیزی را ولو برخلاف نظر اولیه خویش درست تشخیص می‌داد، می‌پذیرفت و از آن دفاع می‌کرد. من در مراحل انجام این پروژه و در مرادفات دیگر شاهد صراحت ایشان بوده‌ام. برای نمونه، یکی از اعضای محترم شورای علمی پروژه، «جغرافیای ایران» را به عنوان عنصری از عناصر هویت ایرانی طرح کرد و آقای گلشنی پس از پذیرش، به صراحت از آن دفاع کرد.

نظری به دیدگاه گلشنی درباره جهانی شدن

دکتر گلشنی میان جهانی شدن و جهانی‌سازی تفاوت قائل است. منظور وی از جهانی شدن «فرآیند طبیعی همگرایی جهانی به علت گسترش علم و فناوری است که فواید زیادی برای بشر دارد» و منظور ایشان از جهانی‌سازی نیز «سوءاستفاده قدرت‌های بزرگ از جهانی شدن و اعمال رهبری و مدیریت در روند مزبور با هدف تأمین منافع خود است که معمولاً از آن به عنوان پروژه هدفمند یاد می‌شود.» به رغم این تفکیک، گلشنی جهانی شدن را مولود تجدد می‌داند و اضافه می‌کند که جهان‌بینی حاکم بر تجدد فاصله زیادی میان فرهنگ و هویت کشورهای اسلامی با فرهنگ و هویت کشورهای غربی ایجاد